

окремих видах експертиз таких спеціалістів недостатньо. Наприклад, експертів з дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці (експертиза безпеки життєдіяльності) на сьогодні, згідно Реєстру атестованих судових експертів, всього сім і вони працюють у державних експертних установах та не можуть виступати в суді як незалежні фахівці. Безумовно, можливо залучення як спеціалістів й інших осіб: відповідальних за дотримання техніки безпеки будь-якого підприємства; науково-педагогічного працівника вузу, який викладає відповідний предмет; проектувальника та ін. Але названі фахівці не знайомі з методикою проведення експертизи та можуть не вплинути на судові рішення. В результаті маємо обмеження права на захист та порушення принципу змагальності сторін.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз: Наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 8 жовтня 1998 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
2. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 р. № 8. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
3. Щербаковський М.Г. Судебные экспертизы: учебно-теоретич. посobie. Х.: Эспада, 2005. 536 с.
4. Про судово-експертну діяльність: Проект Закону України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-ukraini-vinosit-na-publichne-gromadske-obgovorennya-proekt-zakonu-ukraini-pro-sudovo-ekspertnu-diyalnist>.

Полтавський Андрій Олександрович,
помічник директора Київського
НДІСЕ Міністерства юстиції України,
відповідальний секретар Технічного
комітету стандартизації № 192 «Судова
експертиза»

ЗНОВУ ДО ПОНЯТТЯ «МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ»

Нещодавно експертне співтовариство було «розбурхане» офіційним опублікуванням проекту Закону України «Про судово-експертну діяльність» задля його громадського обговорення.

Пропозицій та зауважень до законопроекту було надано чимало, проте ми зупинимось тільки на аспектах щодо методичного забезпечення судової експертизи, зокрема на дефініціях: «методика проведення судової експертизи»; «вибір методів, засобів і способів дослідження», «методи, засоби й способи проведення судової експертизи».

По-перше. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови дефініції «метод», «спосіб» мають, серед іншого, наступні визначення:

– *спосіб* ... Певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось ... Те, що служить *знаряддям, засобом* і т. ін. у якій-небудь справі, дії ...;

– *метод* ... Прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) ... *Спосіб дії* ..., тобто ці дефініції фактично є *синонімічними*.

Певним чином, вторять цьому терміни та їх визначення у Словнику основних термінів судових експертиз:

– *спосіб* – система прийомів, що входить до структури *метода* або (у випадку досягнення даним *способом* кінцевої мети експертизи) така, що співпадає з *методом*;

– *метод* – система логічних та (або) інструментальних операцій (*способів*, прийомів) отримання даних для вирішення питання, поставленого перед експертом.

Таким чином, на наш погляд, терміни «метод» та «спосіб» неможна застосовувати у сполученні через їх синонімічність.

По-друге. Щодо поняття *методики*, то зазначені вище словники надають, відповідно, наступні визначення:

– *методика* – ... Сукупність взаємозв'язаних *способів* та *прийомів* доцільного проведення будь-якої роботи ... Документ, який описує послідовність *методів*, *правил* і *засобів* виконання роботи ...;

– *методика експертизи* – система *методів* (*прийомів*, технічних *засобів*), що застосовуються при вивченні об'єктів судової експертизи для встановлення фактів, які відносяться до предмету певного роду, виду, підвиду судової експертизи.

Єдиним нормативним документом, що регламентує поняття методики проведення судової експертизи, є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз» від 02.07.2008 № 595, де під поняттям «методика проведення судової експертизи слід розуміти результат наукової роботи, що містить систему *методів* дослідження, які застосовуються в процесі послідовних дій експерта з метою виконання певного експертного завдання». Фактично теж саме поняття міститься і в законопроекті: «методика проведення судової експертизи – визнаний відповідно до цього Закону результат наукової роботи, що містить систему *методів*, які застосовуються в процесі послідовних дій судового експерта з метою вирішення певного експертного завдання». Слід зазначити і те, що первинним у визначенні поняття методики не може бути «результат наукової роботи, що містить *систему методів*». *Методика* – це система *методів* ..., що розроблена у ході наукової роботи.

Науково-дослідною роботою (НДР), проведеної Київським НДІСЕ Міністерства юстиції України (2012 р.), було визначено це поняття наступним чином: «**Методика** проведення судової експертизи – детально регламентована програма вирішення експертного завдання (експертних завдань), яка складається з послідовних практичних та розумових операцій, що спрямовані на пізнання властивостей і зв'язків досліджуваних об'єктів (матеріальних об'єктів, явищ, подій) та передбачають застосування при цьому системи **методів** і **засобів**, а також **правил** проведення експертного дослідження.». НДР було визначено і поняття **методика** проведення судової експертизи як видання – *нормативного документа*, яким визначено детально регламентовану програму вирішення експертної задачі (експертних задач), яка складається з послідовних практичних та розумових операцій, що спрямовані на пізнання властивостей і зв'язків досліджуваних об'єктів (матеріальних об'єктів, явищ, процесів) та передбачають для цього застосування **системи методів та засобів**, а також **правил** при проведенні експертного дослідження.

Таким чином, одними із первинних ключових складових поняття «методика» є словосполучення «**система методів та засобів**, а також **правил**» (і якщо потрібно наголошувати – розроблених під час наукової роботи).

Здійснене аналізування, дає змогу дійти до висновку про застосування таких термінів у порушеному сенсі: «**методи та засоби**», «**система методів та засобів**», «**методика**», «**методи та методика**».

І наостанок. Щодо положення законопроекту про допустимість використання при проведенні судових експертиз **методів** або **методик**, які висвітлені в наукових публікаціях, то тут очевидною білою плямою є те, що законотворцями не були враховані у законопроекті такі процедури як їх (**методів** та **методик**) вибирання, валідація та верифікація, передбачені одним із лінійки міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованим в Україні як ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій», за яким акредитуються експертні установи країн світу. Недотримання цих вимог потягне за собою сумніви щодо отриманого результату експертного дослідження. Але це вже тема іншої доповіді.